

Myšlenky a stanoviska k oborovým didaktikám (pedagogikám)

„Oborová didaktika by se neměla vyrovnávat jen s problémy zprostředkovávání. V centru by neměla stát systematika předávaného vědního oboru, nýbrž otázka: čím může a má vyučování daného oboru přispět, aby byli žáci ve smyslu obecných cílů školy samostatnější, odpovědnější ve vztahu k druhým lidem i k životnímu prostředí, a jak je učinit způsobilými zvládat a spoluutvářet požadavky života v zaměstnání i mimo ně. Takto chápaná didaktika vychází ze situace a možností školy, ze zkušenostních okruhů, které učícího se obklopují nebo, jak předpokládáme, budou obklopovat, a které se mu jeví jako významné. Poznání vědního oboru není nadbytečné, ale jeho postavení se mění. Stává se prostředkem, není již samoučelem. Představuje potenciál, který je k dispozici a kterého se může využít. Otázka po smyslu učebních zkušeností se tak stává podstatnou úlohou oborové didaktiky.“

Posch, P.: Fachdidaktik in Lehrerbildung. In: Altrichter, H. (u.a.): Fachdidaktik in der Lehrerbildung. Wien/Köln/Graz: Böhlau, 1983

Didaktika obecná a oborová

1. Obecná didaktika by měla být koncipována v užším vztahu k příbuzným vědám a syntetičtěji. Měla by být odlišena pojetí didaktiky v odborném studiu pedagogiky a ve studiu učitelství.
2. Je žádoucí více reflektovat, ale současně kriticky hodnotit podněty ze zahraničí a pohotově je prezentovat učitelské veřejnosti a studentům.
3. Nápravu žádá i vztah mezi obecnou didaktikou a didaktikami předmětů: Obecná didaktika by měla více respektovat specifické aspekty oborových didaktik a obráceně oborové didaktiky by měly nacházet důvěrnější vztah k obecné didaktice vyjádřený těsnější spoluprací.
4. Měl by být vytvořen (podle podmínek učitelských fakult) tým pro rozvoj obecné didaktiky a obdobné týmy pro rozvoj didaktik předmětů (např. PrF UP v Olomouci pro fyziku).
5. Považujeme za nutné vytvořit autorský kolektiv a neodkladně zahájit práci na tvorbě učebnice obecné didaktiky, ve které by byly dostatečně zohledněny alternativní přístupy k výuce.

6. Rovněž je žádoucí vytvořit tým, který by se věnoval historickým, filozofickým, antropologickým (apod.) aspektům obecné didaktiky.

F. Horák — Z. Kalhous

Didaktika fyziky jako samostatná vědní disciplína

1. Didaktika fyziky (DF) má potřebné vlastnosti vědy — specifický předmět zkoumání s pojmovou a problémovou strukturou, vědecké metody, odbornou terminologii.
2. DF se konstituuje jako samostatná věda i ve světě — např. Francie aj.
3. DF je interdisciplinární vědou — tzn., že jako hraniční věda se nalézá v perspektivní oblasti moderních vědních disciplín. Významné je integračně-komunikační pojetí DF.
4. DF má silnou vazbu na praktickou aplikaci vědeckých objevů — příprava učitelů fyziky, fyzikální vzdělávání, tvorba učebnic fyziky, tvorba učebních pomůcek apod. DF vznikla jako reakce na potřeby fyzikálně-vzdělávací praxe.
5. DF nabízí vědeckou činnost pro učitele fyziky, jejich vědeckou sebe-realizaci. Učitel fyziky má jen výjimečně možnost bádát ve fyzice na nákladných přístrojích. Navíc má jedinečnou možnost své objevy v DF aplikovat okamžitě do praxe, stejně tak jako ověřovat své hypotézy.
6. DF zkoumá zákonitosti předávání fyzikálních poznatků — a tak napomáhá fyzice v přesvědčování společnosti o prospěšnosti fyzikálního výzkumu a o nutnosti jeho dotování společností. Chybí-li tato informovanost veřejnosti, nastává útlum vědy — např. kosmonautika, jaderný výzkum aj.
7. DF se podílí na kulturaci osobnosti člověka — rozvoj vlastností osobnosti, zejména schopností, postojů a motivů a též procesních prvků osobnosti jako vůle, motivace, emoce aj.
8. DF má své vědecké osobnosti, např. Nachtigal (SRN), Haspas (SRN), Kašpar, Fuka, Fenclová (ČSFR) aj.
9. DF má své odborné časopisy — *Physik in der Schule* (býv. NDR), *Der Physikunterricht* (SRN), *The Physics Teacher* (USA), *Physics Education* (V. Brit.), *Fizika v škole* (býv. SSSR) atd.
10. DF pořádá své vědecké konference — Edinburgh (Mezinárodní konference o vzdělávání fyzice), Didfyz, semináře fyz-ped. sekcí JČSMF atd.

11. V DF vznikla řada původních vědeckých prací a výzkumů pod patronací i mezinárodních organizací (UNESCO), v ČSFR od r. 1965 existuje DF jako vědní disciplína pod názvem „teorie vyučování fyziky“, v DF byl udělován titul RNDr. a PaedDr., i vědecké hodnosti CSc. a DrSc. V oboru byli a jsou jmenováni docenti a profesori.

Josef Trna

Didaktika chemie jako samostatný vědní obor

Didaktika chemie je hraniční vědní obor. Jeho východisko je samozřejmě v chemii a samozřejmě i ve vědách pedagogických aj. Didaktika chemie obě východiska syntetizuje a operativně uplatňuje v reálné výuce.

Do této výuky didaktika chemie netransformuje jen poznatky odborné chemie a pedagogických věd, ale i ekonomické, estetické, morální, filozofické a jiné kontexty.

V didaktice chemie se uplatňují a postupně gradují úrovně chemika, učitele chemie, pedagoga a úroveň člověka.

Ve výuce chemie se hledá prostřednictvím odborně chemické empirie a za pomoci dalších oborů pravda a žák se při tomto hledání všestranně kultivuje.

Tato jistá jedinečnost a specifčnost didaktiky chemie s sebou nese i specifické metody vědecké práce, cíle bádání, odbornou terminologii aj.

Didaktika chemie poskytuje učitelům z praxe vědeckou platformu pro jejich odbornou činnost.

I když je to vědní obor poměrně mladý, má ve světě i v ČSFR mnoho významných osobností. Vychází řada časopisů a periodik, ve kterých se pravidelně objevují nejnovější poznatky z tohoto vědního oboru. Každoročně se organizují odborná zasedání, konference a vědecké semináře.

Didaktika chemie jako vědní obor existuje v ČSFR několik desítek let. Pod názvem „Teorie vyučování chemií“ byly udělovány tituly PhDr., RNDr., CSc., DrSc. a byli jmenováni docenti a profesori.

Chemie, didaktika chemie a pedagogika jsou vědní obory, které se vzájemně potřebují, obohacují a doplňují.

Josef Budiš

Ze závěrů nezávislé skupiny oborových didaktiků při Radě pedagogických věd ČR — 12. května 1992

1. Dosavadní iniciativy při řešení výchovně vzdělávacích problémů byly zatím, bohužel, převážně jen jednostranné:

- **obecně pedagogické** (někdy nedoceňující význam samotného poznání a poznávání v jednotlivých vědních, technických a uměleckých oborech),
- **oborové** (někdy málo respektující aspekty pedagogicko-psychologické a konkrétní potřeby praxe),
- **praktické** (potřebný nadhled obou přístupů předchozích nahrazuje někdy intuice či empirismus).

2. Návrhy integrovaných oborových didaktik nebyly zatím akceptovány či vůbec projednávány. Z posledních se to týká např.:

- návrhu předsedovi školské komise KCOF a poradci MŠ dr. J. Kalousovi ze 13. 8. 1990,
- návrhu ministru školství prof. dr. P. Vopěnkovi z 5. 3. 1991,
- návrhů PeF MU z XI. 1990, Jednoty ČMF z IX. 1991 a dalších,
- návrhu „systémového řešení postgraduálního (doktorandského) studia oborů didaktického zaměření“, vypracovaného PeF UK z pověření akreditační komise vlády ČR (16. 1. 1991), po konzultacích s VŠ.

E. Pachmann — V. Čapek

Akreditační komisi při vládě ČR

Rada pedagogických věd České republiky na svém zasedání dne 12. 5. 1992 zevrubně posoudila stav a perspektivy didaktik přírodovědných, společenskovědných, uměleckých a technických oborů jako vědeckých disciplín a došla k následujícím závěrům, které předkládá Akreditační komisi za účelem jednání o zřízení postgraduálního doktorandského studia v těchto speciálních oborech.

1. V posledních zhruba 70 letech prošly jednotlivé didaktiky vědních oborů prudkým i když nerovnoměrným vývojem, jehož výsledkem však je, že se staly samostatnými vědními disciplínami, které se zabývají širokým okruhem otázek výchovně vzdělávací povahy příslušných věd. Vytvořily si svoji metodologii, badatelské metody a prokázaly svou úroveň teoretickou výstavbou vlastního oboru.

2. Ve svých špičkových představitelích neztratily kontakty s mezinárodním vývojem a výsledky, kterých zmíněné obory dosáhly jsou srovnatelné se západní Evropou a se stavem v USA.